

De economie van De Peel

Door John Dagevos

Het landelijk gebied staat onder grote druk. Het verkeert niet in een vacuüm, maar wordt voortdurend geconfronteerd met allerlei ontwikkelingen die het traditionele platteland bedreigen. Ontwikkelingen die voor een deel van buitenaf op het platteland afkomen, maar voor een deel ook te maken hebben met haar eigen interne dynamiek. In de meeste gevallen gaat het om ontwikkelingen die van grote invloed zijn op alle facetten van het leven (wonen, werken, recreëren zorgen, leren etc.) op het platteland en daarmee uiteindelijk dus op het karakter van het platteland.

In de periode na de tweede wereldoorlog, waarin de wederopbouw van Nederland tot stand is gekomen, is het platteland bovenal gebruikt als agrarische productieruimte. Met behulp van overheidssteun en garantieprijzen groeide de agrarische sector zeer voorspoedig. Een groei die voor een deel door zijn eigen dynamiek gekeerd lijkt te worden. Overproductie (boterberg, melkplas) en toenemende belasting van het milieu zijn onder andere het gevolg. De burgerconsument maakt zich in toenemende mate zorgen over dierenwelzijn, voedselveiligheid en het milieu. Het platteland als agrarische productieruimte wordt geconfronteerd met concurrerende claims vanuit de samenleving naar ruimte voor wonen, recreatie en natuur. De gestegen welvaart en de voor een deel daarmee samenhangende mobiliteit maken het platteland bereikbaar voor iedereen. Inspelend op de veranderende opvattingen over milieu, voedselveiligheid en -kwaliteit, marktwerking etc. wordt de wet- en regelgeving aangepast – aangescherpt en complexer gemaakt – en wordt de overheidssteun voor de agrarische sector verminderd. De plattelandssamenleving en economie raken uit het (agrarische) evenwicht. Ook in de komende jaren zal het platteland geconfronteerd worden, naast en in samenhang met de reconstructieopgave, met een aantal uiteenlopende maatschappelijke trends. Demografische ontwikkelingen (ontgroening en vergrijzing), de multiculturele samenleving, globalisering en liberalisering van de economie, toenemende welvaart en vrije tijd, informatisering, kennisintensivering, individualisering, klimaatveranderingen en hun consequenties voor de waterhuishouding op het platteland en verstedelijking. Ontwikkelingen die allemaal hun weerslag zullen hebben op het platteland en de plattelandssamenleving en op het verstoorde evenwicht.

Verbreiding van de focus van een sterk agrarische insteek naar een insteek die de gehele regionale economie betreft

Wie tegen de achtergrond van bovenstaande globale beschouwing van de belangrijkste ontwikkelingen die op de plattelandseconomie afkomen het reconstructieplan voor de Peel leest, ontkomt niet aan de indruk dat er voor de economie in bredere zin nog te weinig ruimte is. Het reconstructieplan is eerst en vooral een ruimtelijk plan. Daarnaast kan vastgesteld worden dat de economie van de Peel in het reconstructieplan vooral gezien wordt als een agrarische economie. Nu kan niet ontkend worden dat de agrarische sector een belangrijke pijler vormt onder de regionale economie, direct maar zeker ook indirect (het agribusiness complex). Dat geldt zeker in een aantal kleinere kernen in de Peel. In gemeenten als Asten, Someren en Gemert Bakel neemt de agrarische werkgelegenheid zo'n 18% van de totale werkgelegenheid voor haar rekening. Tegelijkertijd dienen we er voor te waken om het vraagstuk van de economische vitalisering van het platteland louter en alleen op te hangen aan de toekomst en ruimtelijke inbedding van de agrarische sector. De transformatie die op dit moment in bijvoorbeeld de industrie plaatsvinden (voor de reconstructieregio een zeer

belangrijke bedrijfstak) zijn vanuit economisch en werkgelegenheidsoogpunt wellicht zelfs veel fundamenteeler en bedreigender. Een belangrijk deel van de werkgelegenheid in het landelijk gebied komt voor rekening van de industrie. (zie tabel 1) Het gaat hier overwegend om kleine ambachtelijke bedrijven; toeleveranciers met een relatief geringe toegevoegde waarde (jobbers en co-suppliers) en daardoor een minder sterke positie in de productieketen. Doordat Nederlandse industriële bedrijven steeds vaker deel gaan uitmaken van internationale concerns met een internationaal inkoopbeleid en doordat bedrijven delen van het productieproces naar het buitenland overhevelen, komt de positie van deze Brabantse toeleveranciers mogelijk in gevaar. Wanneer een OEM-er¹ delen van het productieproces naar Polen of China verplaatst heeft dat alleen al vanwege de grote geografische afstand consequenties voor de relatie opdrachtgever/toeleverancier, ondanks de mogelijkheden van bijvoorbeeld ICT. OEM-ers zullen op zoek gaan naar nieuwe lokale toeleveranciers, zeker als het gaat om meer laagwaardige activiteiten. Ook deze bedrijven hebben namelijk het kostenvoordeel van lage lonen. Vermoedelijk zullen in de komende jaren veel toeleverende bedrijven in de maakindustrie, voornamelijk co-suppliers en jobbers, het onderspit delven. De vraag is wat dat betekent voor de economische vitaliteit van het landelijk gebied waar veel van dergelijke bedrijven gevestigd zijn. Bijkomend probleem voor veel met name kleinere toeleveranciers is, net als in de landbouw, het gebrek aan overnamekandidaten. De branche heeft te maken met een sterke vergrijzing. Ook hierdoor zal er mogelijk een aanzienlijke 'shake-out' plaatsvinden in de komende jaren.

In de bijlagen bij deze notitie is voor iedere gemeente een overzicht bijgevoegd van (de veranderingen in) de werkgelegenheidsstructuur.

Tabel 1: Economische structuur regio

Bedrijfstak		
Agrarische sector	7.650	8,6%
Industrie	18.540	20,9%
Bouwnijverheid	6.450	7,3%
Handel en reparatie	16.650	18,7%
Horeca	4.050	4,6%
Vervoer, opslag en communicatie	3.760	4,2%
Financiële instellingen	1.520	1,7%
Zakelijke dienstverlening	9.720	10,9%
Openbaar bestuur en overheid	2.850	3,2%
Onderwijs	4.770	5,4%
Gezondheids- en welzijnszorg	10.210	11,5%
Overige diensten	2.100	2,4%
Totaal	88.860	100

Het belang van de eigen werkgelegenheidsfunctie van het landelijk gebied.

De stad vervult over het algemeen een werkgelegenheidsfunctie voor een grotere regio, waarbij de werkgelegenheid in de stad de eigen beroepsbevolking meestal overtreft. Voor een optimale economische vitaliteit van het landelijk gebied is het echter van belang (ook uit het oogpunt van beperking van mobiliteit) dat een zo groot mogelijk deel van de beroepsbevolking in het landelijk gebied daar ook werkt. Vraag is echter of gestreefd moet worden naar een werkgelegenheidsfunctie 1, of dat er bij een lagere waarde ook al sprake is van maximale economische vitaliteit (gelet op de regionale werkgelegenheidsfunctie van de steden). Er zou bijvoorbeeld afgesproken kunnen worden dat economische vitaliteit zich ergens binnen een bepaalde bandbreedte bevindt. Zo is een regio met een verhouding

¹ Original Equipment manufacturer. Een OEM-er is een bedrijf dat productcomponenten van één of meerdere andere bedrijven gebruikt om een product te maken dat wordt verkocht onder de eigen naam of het eigen merk. Het gaat hier doorgaans om een producent van eindproducten.

tussen werkgelegenheid en beroepsbevolking die lager ligt dan 0,2 in elk geval niet economisch vitaal (maar maakt zelfs een troosteloze indruk). Een verhoudingsgetal 0,8 zou de bovengrens kunnen vormen. In elk geval is duidelijk dat hier een relatie met de stad gelegd moet worden. Er dient gestreefd te worden naar een balans tussen vraag en aanbod in stad en landelijk gebied samen.

In onderstaande tabel wordt voor de verschillende gemeenten in het reconstructiegebied aangegeven wat de omvang van de werkgelegenheid, beroepsbevolking, werkloosheid (absoluut en in % van de beroepsbevolking) en de werkgelegenheidsfunctie is.

Tabel 2: *Omvang van de werkgelegenheid, beroepsbevolking, werkloosheid (absoluut en in % van de beroepsbevolking) en de werkgelegenheidsfunctie*

Gemeente	Werkgelegenheid ¹	Beroepsbevolking ²	Werkloosheid (NWW) ³		Werkgelegenheids-Functie ⁴
			Absoluut	In %	
Asten	5.840	7.240	459	6,3	80
Deurne	12.600	14.070	971	6,9	90
Gemert-Bakel	9.400	12.850	820	6,4	73
Helmond	35.260	38.880	5.231	13,5	91
Laarbeek	6.600	10.130	594	5,9	65
Mierlo	2.590	4.510	?		57
Nuenen c.a.	8.710	10.570	801	7,6	82
Someren	7.180	8.240	493	6,0	87
Regio de Peel	88.180	106.490	9.369	9,0	83
Noord-Brabant	1.133.190	1.118.980	95.813	8,6	101

Bron: Statistisch zakboek Noord-Brabant 2003, ETIN Adviseurs

1. Totale werkgelegenheid (exclusief uitzendkrachten) per april 2002
2. Raming, per 1 januari 2003
3. Niet Werkende Werkzoekenden (NWW) per februari 2004
4. Verhouding werkgelegenheid/beroepsbevolking * 100

Bovenstaande tabel maakt een aantal zaken duidelijk. Om te beginnen het feit dat het totale reconstructiegebied voor wat betreft zijn werkgelegenheidsvoorziening aangewezen is op een groter gebied dan het gebied zelf (werkgelegenheidsfunctie < 100). Ook Helmond als stedelijk centrum in de Peel heeft een werkgelegenheidsfunctie die ruim lager ligt dan 100. Hiermee wordt geïllustreerd dat Helmond als stad niet in staat is voldoende werk te bieden aan haar eigen beroepsbevolking. Het zeer hoge werkloosheidspercentage onderstreept dit nog eens. De tabel laat ook zien dat de Peelgemeenten over het algemeen (met uitzondering van Mierlo, Laarbeek en, zij het in mindere mate, Gemert-Bakel) redelijk in staat zijn werk te bieden aan de eigen beroepsbevolking. De werkloosheidspercentages in de Peelgemeenten (met uitzondering van Helmond) liggen ook nog steeds aanzienlijk lager dan het Brabants gemiddelde.

Sterke groei van de werkloosheid in de afgelopen jaren

Wel dient hierbij aangetekend te worden, zie tabel 2, dat de werkloosheid in het reconstructiegebied de Peel tussen januari 2003 en februari 2004 aanzienlijk sterker gestegen is dan in de provincie Noord-Brabant. In de Peel steeg het aantal NWW-ers met 32%, in Brabant met 23%.² De sterke stijging van de werkloosheid in 2003 betekent een doorzetting van de trend die reeds in 2002 is ingezet. Het Streekplatform spreekt in haar 'Sociaal economische paragraaf voor het reconstructiegebied de Peel' derhalve de vrees uit dat het tot op dit moment nog steeds lagere werkloosheidspercentage op termijn wel eens zou kunnen

² Bron: http://www.cwinet.nl/nl/arbeidsmarktinformatie/cwi_districten.asp

omslaan in een percentage hoger dan het landelijk gemiddelde. De middellange termijn prognoses van het CWI onderstrepen deze vrees.³

Tabel 3: *Ontwikkeling werkloosheid*

	febr. 2003	febr. 2004	groei (in%)
Asten	346	459	32,7%
Deurne	793	971	22,4%
Gemert-Bakel	590	820	39,0%
Helmond	4008	5231	30,5%
Laarbeek	418	594	42,1%
Mierlo			
Nuenen C.A.	640	801	25,2%
Someren	411	493	20,0%
Peel (excl. Mierlo)	7206	9369	30,0%
Noord-Brabant	77773	95813	23,2%
Nederland	586571	712916	21,5%

Economische vitaliteit: verbreed het perspectief

Ecorys omschrijft economische vitaliteit als "de mate waarin een gebied in staat is adequaat en binnen afzienbare termijn de gevolgen van structurele economische veranderingen in één of meerdere sectoren op te vangen (mitigeren), door uitbreiding van bestaande of creatie van alternatieve economische activiteiten, waardoor de werkgelegenheids- en inkomensgenererende basis van het gebied in tact blijft. Economische vitaliteit duidt daarmee op aanpassings- en organisatievermogen op veerkracht en spankracht. Het gaat primair, bij economische vitaliteit, om het samenspel tussen economische krachten en machten waarbij dynamiek, flexibiliteit en innovatieve capaciteit centraal staan."⁴

Wanneer er wordt gesproken over nieuwe economische dragers is blik steevast gericht op toerisme en recreatie. De verwachtingen ten aanzien van deze sector zijn zeer hoog gespannen, de mogelijkheden welhaast onbegrensd. Maar is het wel terecht om deze sector te bombarderen tot de nieuwe drager van de plattelandseconomie en naar voren te schuiven als hét alternatief voor de landbouw? In het reconstructieplan wordt de sector toerisme en recreatie gezien als een belangrijke speerpuntsector. Doelstelling is de werkgelegenheid in de sector tussen nu en 2015 te laten toenemen met 600 personen, een verdubbeling ten opzichte van de huidige situatie.

Voorgestelde maatregelen ter bevordering van de recreatie zijn vaak onvoldoende om een sterke groei te kunnen realiseren. Grootschalige nieuwe activiteiten worden veelal als onwenselijk beschouwd en oplossingen worden vooral gezocht in het kleinschalige. Denk aan de aanleg van fiets- en ruiterspaden, van een heemkundertuin of informatiecentrum, een kwaliteitsimpuls van de plaatselijke VVV of een herstel van landschappelijke en cultuur historische waarden (zoals het eerherstel van de bolakker). Nou niet direct stroop waar de vliegen massaal op af komen. Wil een regio profiteren van toerisme en recreatie en de toename van vrije tijd en bestedingsruimte, dan zullen substantiële investeringen moeten worden gepleegd. Bovendien zal, wanneer een gemeente of regio de stimulering van recreatie en toerisme hoog in het vaandel heeft staan, daar ook naar gehandeld moeten worden. Recreatie zal de ruimte moeten krijgen, wellicht niet in de natuurgebieden zelf, maar in elk geval wel aan de rafels van deze gebieden. Nu gebeurt het nog vaak dat recreatiebedrijven niet of in onvoldoende mate mogen uitbreiden of kwaliteitsverbeteringen mogen doorvoeren en er gaan veelal jaren overheen voordat vergunningen worden verstrekt.

CWI (2003), *Arbeidsmarktprognose CWI 2003-2008*, Amsterdam, pag. 48.

⁴ Ecorys-NEI (2002), *het landelijk gebied van Noord-Brabant onder Reconstructie. Deel 2: Vitaliteit en leefbaarheid*, Rotterdam.

Bovendien neemt de concurrentie vanuit een verbredende landbouw (agrotourisme) toe, alleen al omdat voor dergelijke activiteiten minder stringente regels gelden.

De stimulering van verbrede landbouw wordt vaak genoemd als optie om werkgelegenheid in het landelijk gebied te behouden. Zo wordt agrotourisme steevast gezien als belangrijke mogelijkheid om de werkgelegenheid in de landbouw enigszins op peil te houden. Maar ook de verwerking en verkoop aan huis ('local for local' productie), natuur en landschapsbeheer, en niet agrarische zaken zoals bijvoorbeeld zorgboerderijen en kinderopvang horen in dat rijtje thuis. In termen van werkgelegenheid betekenen dergelijke initiatieven slechts een druppel op de gloeiende plaat. Het zijn nicheactiviteiten met een beperkte bijdrage aan het bruto regionaal product en aan de economische versterking van het platteland. De ontwikkeling richting verbrede landbouw is vooral van belang voor het landelijk gebied vanwege de zorgfunctie en de beheers- en stoffeefunctie.

De mogelijkheden van nevenactiviteiten als agrotourisme zijn zeker niet onbegrensd. In de afgelopen jaren zijn steeds meer boeren iets met recreatie gaan doen. Inmiddels telt Nederland al ongeveer 3.000 bedrijven met neveninkomsten uit recreatie. In deze hoek valt nauwelijks meer een forse groei te verwachten.

Koester het 'gewone' MKB

Uiteraard zal de landbouw moeten worden geherstructureerd en moeten de mogelijkheden voor toerisme, recreatie en verbrede landbouw ten volle worden benut. Maar voor het streven naar een economisch vitaal landelijk gebied is dat niet genoeg. Onderbelicht in de plattelandsdiscussie is het 'gewone' midden- en kleinbedrijf (MKB), toch het gros van de economische activiteiten in het landelijk gebied. Onder het 'gewone MKB' worden hier sectoren verstaan als industrie en ambachten, bouwnijverheid, transport en handel. Deze bedrijven zijn meestal in de dorpskernen gevestigd en hebben een sterke lokale en regionale binding. Een groot deel van de werknemers woont in de directe nabijheid en vaak geldt dit ook voor de belangrijkste klanten. Voor de economische dynamiek in het landelijk gebied zijn juist deze netwerken van lokale bedrijfjes van belang. Zij herbergen het overgrote deel van de lokale werkgelegenheid en zijn goed voor een aanzienlijk deel van de in het landelijk gebied gerealiseerde toegevoegde waarde en dynamiek. En juist voor dit type ontwikkelingen dreigt de deur in het slot te worden gegooid door een drastische beperking van de ontwikkelingsmogelijkheden. De dynamiek die het platteland op deze wijze wordt ontnomen, zal op termijn de plattelandseconomie en daarmee de leefbaarheid zeker aantasten.

Letterlijk is in ieder geval de ruimte voor groei beperkt zoals onderstaande tabel laat zien. Per 1 januari 2003 was er in de Peel 928 ha. bedrijventerreinen uitgegeven. Verdere was er nog 95 ha. beschikbaar waarvan 35 ha. terstond beschikbaar. Het overgrote deel hiervan komt voor rekening van de gemeente Helmond (27 ha.). De andere Peelgemeenten, met uitzondering van Laarbeek, hebben nauwelijks ruimte terstond beschikbaar

Tabell 4: *Voorraad bedrijventerreinen per gemeente op 1 januari 2003*

Gemeente	Uitgegeven	Uitgeefbaar	w.v. terstond
Asten	33,0	0,0	0,0
Deurne	96,9	4,6	0,1
Gemert Bakel	62,2	2,6	0,6
Helmond	508,7	76,5	26,7
Laarbeek	108,7	7,4	6,4
Mierlo	11,0	0,3	0,0
Nuenen c.a.	65,1	0,3	0,3
Someren	42,7	3,6	1,3
Regio de Peel	928,3	95,3	35,4

Bron: ETIN statistisch jaarboek 2003

Ruimte voor bedrijvigheid kan voor een deel gevonden worden in de VAB's, voor een deel kan ze ook gevonden worden door vormen van intensivering van het huidige ruimtegebruik via revitalisering van bestaande bedrijventerreinen.

In de afgelopen jaren heeft ook in het landelijk gebied aanzienlijke groei van de werkgelegenheid plaatsgevonden in bijvoorbeeld de zakelijke dienstverlening. De vraag is wat de achtergrond is van deze groei. Past deze in de landelijke trend of zijn er specifieke regionale factoren die van invloed zijn op deze groei? De vraag hoe deze groei vervolgens te faciliteren.

Veranker de reconstructieplannen in andere economische en ruimtelijke plannen

Bij het beschouwen van de economie van het reconstructiegebied de Peel dienen we ons, zoals in het voorgaande reeds is aangegeven, te realiseren dat deze onder invloed staat van allerlei nationale en internationale ontwikkelingen en veranderingen in wet- en regelgeving. Ontwikkelingen en veranderingen die van grote invloed zijn op de economie, maar die voor het reconstructiegebied als exogeen zijn te beschouwen, als niet te beïnvloeden. Daar komt nog bij dat de economie van de Peel verankerd is in geografisch ruimere ketens en netwerken. Dat betekent tegelijkertijd dat oplossingen voor de economische problemen niet alleen binnen de beperkte ruimtelijke schaal van de reconstructieregio gevonden kunnen worden.

Afstemming en verankering van de reconstructieplannen in de plannen van andere overheden (SRE, provincie) is dringend gewenst.

De verhouding tussen stad en platteland: eigenstandige economische functie vs. reproductieruimte

Bij het analyseren van de economie van het reconstructiegebied is het van belang aandacht te hebben voor het vraagstuk van de verhouding tussen stad en ommeland, tussen stad en landelijk gebied.⁵ Deze vormen vanuit economisch en arbeidsmarktoogpunt een samenhangend geheel. Daarbij heeft het ommeland, het landelijk gebied een belangrijke functie als reproductieruimte voor de stedeling (de belevingswaarde kant van het landelijk gebied), maar heeft ze óók een eigenstandige economische functie. Toerisme en recreatie staan niet alleen ten dienste van de rust en verpozing zoekende stedeling uit het Eindhovense of Helmondse, maar hebben een economische betekenis.

⁵ Zie hiertoe ook John Dagevos en Yolanda te Poel (2004), *Balans, kwaliteit en competentie-ontwikkeling: Sleutels voor Duurzame Ontwikkeling*, Kenniscentrum voor Duurzame Stad & Streekontwikkeling (oratie). In het bijzonder de hoofdstukken 3 en 4.

Bijlage: De ontwikkeling van de werkgelegenheid in de Peelgemeenten

Asten	totaal	Ontwikkeling '99-'03		Ontwikkeling '02-'03		Structuur		
		gemeente	provincie	gemeente	provincie	gemeente	provincie	Nederland
Agrarische sector	1.060	6,3	-2,6	0,1	-0,2	18,0	4,6	4,2
Industrie	910	-29,9	-6,7	-14,6	-4,5	15,4	18,0	13,4
Bouwnijverheid	480	-4,8	-2,6	1,9	-2,9	8,1	6,9	6,5
Handel en reparatie	1.090	-4,1	1,8	-10,2	-1,3	18,4	18,6	17,8
Horeca	530	24,3	3,0	1,3	0,7	8,9	4,2	4,1
Vervoer, opslag en communicatie	340	10,0	6,9	4,6	-0,8	5,8	5,5	6,4
Financiële instellingen	120	24,0	3,2	5,1	0,0	2,1	2,9	3,9
Zakelijke dienstverlening	320	6,7	7,2	-3,3	-0,1	5,4	12,8	14,3
Openbaar bestuur en overheid	220	72,0	8,6	7,0	1,1	3,6	4,5	5,7
Onderwijs	220	-12,0	14,2	1,9	4,2	3,7	5,7	6,1
Gezondheids- en welzijnszorg	360	19,9	16,5	18,7	4,6	6,0	12,6	13,3
Overige diensten	270	110,2	7,9	29,0	2,1	4,5	3,7	4,2
Totaal	5.900	0,7	3,4	-2,0	-0,4	100,0	100,0	100,0

Deurne	totaal	Ontwikkeling '99-'03		Ontwikkeling '02-'03		Structuur		
		gemeente	provincie	gemeente	provincie	gemeente	provincie	Nederland
Agrarische sector	1.790	-0,2	-2,6	0,6	-0,2	14,2	4,6	4,2
Industrie	2.500	3,0	-6,7	-4,8	-4,5	19,8	18,0	13,4
Bouwnijverheid	1.000	-6,3	-2,6	-3,6	-2,9	7,9	6,9	6,5
Handel en reparatie	1.920	-8,5	1,8	-3,3	-1,3	15,2	18,6	17,8
Horeca	500	2,9	3,0	2,0	0,7	3,9	4,2	4,1
Vervoer, opslag en communicatie	560	-1,2	6,9	6,2	-0,8	4,4	5,5	6,4
Financiële instellingen	210	-10,4	3,2	-12,7	0,0	1,6	2,9	3,9
Zakelijke dienstverlening	760	11,0	7,2	1,2	-0,1	6,0	12,8	14,3
Openbaar bestuur en overheid	250	-6,1	8,6	0,4	1,1	2,0	4,5	5,7
Onderwijs	740	12,0	14,2	2,3	4,2	5,9	5,7	6,1
Gezondheids- en welzijnszorg	2.150	24,5	16,5	23,7	4,6	17,0	12,6	13,3
Overige diensten	260	-4,4	7,9	-16,0	2,1	2,1	3,7	4,2
Totaal	12.650	2,9	3,4	1,5	-0,4	100,0	100,0	100,0

Gemert-Bakel	totaal	Ontwikkeling '99-'03		Ontwikkeling '02-'03		Structuur		
		gemeente	provincie	gemeente	provincie	gemeente	provincie	Nederland

Agrarische sector	1.690	6,3	-2,6	0,9	-0,2	17,8	4,6	4,2
Industrie	1.430	-13,4	-6,7	-2,1	-4,5	15,0	18,0	13,4
Bouwnijverheid	830	25,3	-2,6	4,2	-2,9	8,7	6,9	6,5
Handel en reparatie	1.720	4,9	1,8	1,7	-1,3	18,1	18,6	17,8
Horeca	750	12,1	3,0	-4,3	0,7	7,9	4,2	4,1
Vervoer, opslag en communicatie	370	2,8	6,9	-5,3	-0,8	3,9	5,5	6,4
Financiële instellingen	200	21,7	3,2	-7,3	0,0	2,1	2,9	3,9
Zakelijke dienstverlening	600	40,7	7,2	3,3	-0,1	6,3	12,8	14,3
Openbaar bestuur en overheid	280	12,4	8,6	-0,4	1,1	2,9	4,5	5,7
Onderwijs	630	34,9	14,2	14,9	4,2	6,6	5,7	6,1
Gezondheids- en welzijnszorg	760	-30,3	16,5	7,5	4,6	8,0	12,6	13,3
Overige diensten	250	26,5	7,9	-7,8	2,1	2,6	3,7	4,2
Totaal	9.500	3,7	3,4	1,1	-0,4	100,0	100,0	100,0

Helmond		Ontwikkelin g '99-'03		Ontwikkelin g '02-'03		Structuur		
	totaal	gemeente	provincie	gemeente	provincie	gemeente	provincie	Nederland
Agrarische sector	470	12,6	-2,6	-1,0	-0,2	1,3	4,6	4,2
Industrie	9.140	-0,5	-6,7	-9,2	-4,5	25,6	18,0	13,4
Bouwnijverheid	1.770	-10,6	-2,6	-4,3	-2,9	5,0	6,9	6,5
Handel en reparatie	6.670	0,2	1,8	-0,1	-1,3	18,7	18,6	17,8
Horeca	1.000	15,2	3,0	-1,8	0,7	2,8	4,2	4,1
Vervoer, opslag en communicatie	1.350	-15,2	6,9	-4,4	-0,8	3,8	5,5	6,4
Financiële instellingen	460	-18,8	3,2	-7,8	0,0	1,3	2,9	3,9
Zakelijke dienstverlening	4.050	7,5	7,2	9,5	-0,1	11,3	12,8	14,3
Openbaar bestuur en overheid	1.600	13,7	8,6	3,4	1,1	4,5	4,5	5,7
Onderwijs	2.220	16,8	14,2	2,9	4,2	6,2	5,7	6,1
Gezondheids- en welzijnszorg	6.070	40,3	16,5	10,0	4,6	17,0	12,6	13,3
Overige diensten	930	-8,4	7,9	6,8	2,1	2,6	3,7	4,2
Totaal	35.730	6,1	3,4	-0,2	-0,4	100,0	100,0	100,0

Laarbeek		Ontwikkelin g '99-'03		Ontwikkelin g '02-'03		Structuur		
	totaal	gemeente	provincie	gemeente	provincie	gemeente	provincie	Nederland
Agrarische sector	780	-7,1	-2,6	0,9	-0,2	12,1	4,6	4,2
Industrie	1.880	-2,3	-6,7	-0,3	-4,5	28,9	18,0	13,4
Bouwnijverheid	600	21,1	-2,6	-3,5	-2,9	9,2	6,9	6,5
Handel en reparatie	1.120	-2,9	1,8	-2,3	-1,3	17,3	18,6	17,8
Horeca	390	25,8	3,0	9,1	0,7	5,9	4,2	4,1
Vervoer, opslag en communicatie	290	-25,3	6,9	-24,9	-0,8	4,5	5,5	6,4
Financiële instellingen	110	-39,5	3,2	-18,9	0,0	1,6	2,9	3,9
Zakelijke dienstverlening	370	-2,1	7,2	0,3	-0,1	5,7	12,8	14,3
Openbaar bestuur en overheid	170	17,9	8,6	3,8	1,1	2,5	4,5	5,7
Onderwijs	220	19,4	14,2	0,0	4,2	3,3	5,7	6,1
Gezondheids- en welzijnszorg	450	-8,4	16,5	10,7	4,6	6,9	12,6	13,3
Overige diensten	130	-11,3	7,9	-2,2	2,1	2,1	3,7	4,2
Totaal	6.490	-1,9	3,4	-1,4	-0,4	100,0	100,0	100,0

Mierlo		Ontwikkelin g '99-'03		Ontwikkelin g '02-'03		Structuur		
	totaal	gemeente	provincie	gemeente	provincie	gemeente	provincie	Nederland
Agrarische sector	180	6,4	-2,6	1,7	-0,2	7,0	4,6	4,2
Industrie	460	-8,8	-6,7	-3,0	-4,5	17,4	18,0	13,4

Bouwnijverheid	260	-25,4	-2,6	-2,6	-2,9	10,0	6,9	6,5
Handel en reparatie	520	14,6	1,8	-1,7	-1,3	19,8	18,6	17,8
Horeca	280	16,9	3,0	13,6	0,7	10,9	4,2	4,1
Vervoer, opslag en communicatie	140	41,2	6,9	-4,6	-0,8	5,5	5,5	6,4
Financiële instellingen	30	-34,9	3,2	27,3	0,0	1,1	2,9	3,9
Zakelijke dienstverlening	300	35,9	7,2	8,3	-0,1	11,4	12,8	14,3
Openbaar bestuur en overheid	60	1,6	8,6	0,0	1,1	2,4	4,5	5,7
Onderwijs	100	5,5	14,2	4,3	4,2	3,7	5,7	6,1
Gezondheids- en welzijnszorg	160	51,4	16,5	8,7	4,6	6,2	12,6	13,3
Overige diensten	120	27,8	7,9	-4,6	2,1	4,7	3,7	4,2
Totaal	2.620	7,3	3,4	1,6	-0,4	100,0	100,0	100,0

Nueneen c.a.		Ontwikkelin g '99-'03		Ontwikkelin g '02-'03		Structuur		
	totaal	gemeente	provincie	gemeente	provincie	gemeente	provincie	Nederland
Agrarische sector	420	2,9	-2,6	-0,2	-0,2	4,7	4,6	4,2
Industrie	1.030	4,5	-6,7	-2,2	-4,5	11,6	18,0	13,4
Bouwnijverheid	490	-5,6	-2,6	-9,3	-2,9	5,5	6,9	6,5
Handel en reparatie	2.010	-0,4	1,8	-2,1	-1,3	22,7	18,6	17,8
Horeca	230	-2,1	3,0	-8,6	0,7	2,6	4,2	4,1
Vervoer, opslag en communicatie	480	98,8	6,9	6,9	-0,8	5,4	5,5	6,4
Financiële instellingen	250	26,3	3,2	-11,3	0,0	2,8	2,9	3,9
Zakelijke dienstverlening	3.000	-26,2	7,2	7,9	-0,1	33,8	12,8	14,3
Openbaar bestuur en overheid	140	0,7	8,6	2,3	1,1	1,5	4,5	5,7
Onderwijs	290	12,5	14,2	5,5	4,2	3,2	5,7	6,1
Gezondheids- en welzijnszorg	230	6,1	16,5	0,0	4,6	2,6	12,6	13,3
Overige diensten	300	3,1	7,9	2,0	2,1	3,4	3,7	4,2
Totaal	8.870	-7,4	3,4	1,2	-0,4	100,0	100,0	100,0

Someren		Ontwikkelin g '99-'03		Ontwikkelin g '02-'03		Structuur		
	totaal	gemeente	provincie	gemeente	provincie	gemeente	provincie	Nederland
Agrarische sector	1.260	21,6	-2,6	1,5	-0,2	17,8	4,6	4,2
Industrie	1.190	10,7	-6,7	-5,0	-4,5	16,8	18,0	13,4
Bouwnijverheid	1.020	5,2	-2,6	-1,8	-2,9	14,4	6,9	6,5
Handel en reparatie	1.600	-3,3	1,8	-0,1	-1,3	22,5	18,6	17,8
Horeca	370	20,3	3,0	5,6	0,7	5,3	4,2	4,1
Vervoer, opslag en communicatie	230	-37,6	6,9	-1,3	-0,8	3,2	5,5	6,4
Financiële instellingen	140	-9,7	3,2	-16,2	0,0	2,0	2,9	3,9
Zakelijke dienstverlening	320	1,3	7,2	5,6	-0,1	4,5	12,8	14,3
Openbaar bestuur en overheid	130	21,4	8,6	10,6	1,1	1,8	4,5	5,7
Onderwijs	350	21,1	14,2	2,3	4,2	4,9	5,7	6,1
Gezondheids- en welzijnszorg	390	24,1	16,5	21,4	4,6	5,4	12,6	13,3
Overige diensten	110	7,9	7,9	0,9	2,1	1,5	3,7	4,2
Totaal	7.100	6,2	3,4	0,5	-0,4	100,0	100,0	100,0